

Ha már tudnak olvasni...

A jelenkori gyermeksjátóról

A gyermeksjátó egyetlen fóruma sokáig nálunk is a felnőtteknek szóló lapok gyermekmelléklete volt. Az 1870-es évektől kezdve kezdtek megjelenni a gyermeklapok. 1870-ben indult az Ágai Adolf által szerkesztett Kis Lap. E megszokott és a polgári igényeket sokáig kielégítő gyermek- és ifjúsági lapok mellett 1890. január 1-jével jelent meg Benedek Elek és Pósa Lajos gyermeklapja, Az Én Újságom. Nem jellege, szerkezete, hanem szelleme, hangneme jelentett újdonságot. A gyermekek magyarságra nevelését helyezte a középpontba, s ezzel első számától kezdve hatalmas sikert aratott a „magyar nemzeti” kategóriákban gondolkodó korban.

A legújabb kori gyermeksjátó-történet is rejt érdekességeket. A rendszerváltást megelőzően a lapok nagy része (Kincskereső, Kisdobos, Pajtás) a Magyar Úttörők Szövetségének kezében volt. Az 1986–1988 között be-áramló újságok nagy többsége kép-regény (Berci, Bobo, Góliát, Mickey Mouse, Pejko, az én lovam, Rózsaszín Párduc, Tumák, Tom és Jerry). Mivel azonban semmiféle szűrőrendszer nem működött, a magyar piacot elárasztották az olyan lapok, amelyek nem ütnek meg a kívánt színvonalat. Sokuknak nem is célja a gyermekek színvonalas nevelése, megjelenésük egyetlen oka a reklám. Sajnos, így mérhetetlen károkat is okoznak anyanyelvünk terén és a gondolkodásunkban is. Amíg az elmúlt rendszerben a lapok nagy része ellenőrzés alatt állt, addig mára az a helyzet alakult ki, hogy bárki, akinek pénze van, kiadhat gyermekújságot minden következmény nélkül. A lapok színvonala ezért jelentősen visszaesett. A 80-as évek végétől, a 90-es évek elejétől a magyar gyermeksjátó termékei között kezdtek megjelenni a különböző felekezeti egyházak lapjai: Aranyág, Bocs (katolikus), Örömhír, Emmaus (református).

Ha valaki végignéz egy nagyobb újságosstandon, azt állapíthatja meg első látásra, hogy félelmetes gyermeksjátódömping uralkodott el, elsősorban a fővárosban. Jelenleg (1989–1996) 94 gyermekújság van. A képregény-újságok száma: 39. Majdnem a fele a gyermeklapoknak! Ezeknek az újságoknak a nagy többsége külföldről jön be hozzánk. A leggyakoribb, a negyedik–hatodik osztályos korosztály által ismert lapokat a következőképpen csoportosítottam:

1. Kisiskolás (olvasni már tudó) kortól forgatható színes, mesés havi-lapok (magazinok): Donald Kacsa, Garfield, Dörmögő Dömötör, Buci Maci, Dumbó, Süni, Mickey Mouse.
2. Nem kifejezetten gyermekeknek szóló lapok, amelyeket elsősorban tizenkét évesek olvasnak: Kutyaevü, Természetbúvár, Élet és Tudomány, Magyar Horgász, Sporthorgász, 100xSzép, Nemzeti Sport, Budapesti Foci, 576 Kbyte.
3. Az ifjúsági sajtó termékei, amelyeket – véleményem szerint – elsősorban tizenhárom-tizennégy évesek és középiskolások számára szerkesztenek: Girl, Ifjúsági Magazin, Bravo, Popcorn.
4. Elsősorban képregényekből összeállított, gusztustalan kiállítású és tartalmú, már megjelenésükben is erőszakosságot sugalló sajtótermékek: Mad, Batman, Pókember, Kretén, Morbid.
5. Rejtvényújság: Kisfüles.
6. Programfüzet: Pesti Est-Junior (a Pesti Est fiataloknak szóló ajánlófüzete mozi- és koncertműsorral).

A tartalom színvonala, legtöbb esetben, messze elmarad a formától. A rovatokra már nem jellemző az az igényesség, amelyet elvárhatnánk a gyermeksjátótól. A Buci Maci, Dörmögő Dömötör és közeli rokonai nem ártnak a kisiskolásoknak, de színvonalas anyanyelvi épülésükhöz sem nyújtanak különösebb segítséget. Viszont a Kretén, a Pókember és társai nemcsak egyenesen megrontják a fiatalok gondolkodását, agresszívvá, brutálissá teszik őket, hanem a magyar nyelv szókészletét és szövegszerkesztését is negatívan befolyásolják. Nem szabad hagyni, hogy a legfogékonyabb korosztály azt higgye, ez a szép, kifejező magyar írott beszéd. Az úgynevezett irodalmi nyelv szinte meg sem jelenik a gyermek- és ifjúsági sajtóban. A Szivárvány heted 7 határon néhány írása képez ez alól kivételt. Ezt az újságot viszont csak iskolákon keresztül lehet megrendelni. Azonban a népmese műfaja, amelyet ez a korosztály – saját tapasztalataim szerint – igényel és kedvel, minden újságból hiányzik. Nyelvészeti szempontból pozitívként fogható fel, hogy a magazinokban nem bombázzák sznob módon idegen kifejezésekkel a gyermekolvasókat, ahogyan az argóból sem kerülnek be a kisebbeknek szóló lapokba ízléstelen, hirtelen felkapott, divatosá vált kifejezések. Természetesen nem minden iskolás favorizálja az ocsmány nyelvezetű képregényeket. Vannak, akik felismerik ezek ízléstelenségét, azt, hogy „nem éri meg az árát”, „tele van ér-telmentlen dologgal”, „gusztustalan, rosszindulatú poénokkal van tele”, „túl amerikaias”. Viszont a kisebbek által kedvelt

magazinokat többeknél érte az a vád, hogy „már kinőttem belőle”, „gyerekes”, „unalmas és elég babás”. Ezek után feltehetjük a kérdést: hol a 10–12 évesek gyermeksjátója? Sehol.

Megfeledeztek róla. Hogy kik? Akik a rendszerváltást követően elárasztották a piacot a gyermeksjátó termékeivel. És ahogy a tapasztalataim mutatják, bele is törődtek abba, hogy elég, ha olvas ez a korosztály. Mindegy, hogy mit. Valóban olvas: egyesek még Buci Macit meg Dumbót, mások Bravót és Kretént. Ebből merítik az információikat a világról, ezen keresztül alkotnak fogalmat irodalomról, a magyar nyelvről, az esztétikumról. A sok fogékony kor közül az egyik legfogékonyabbban.

Az olvasás mellett, hogy fejleszti, megerősíti a nyelvhasználatot, gondolkodást, ismereteket nyújt, örömet szerez, képes elűzni az unalmat. Ám azt, hogy az olvasásnak legalább ezt a funkcióját felfedezze valaki, több dologra is szükség van; elsődlegesen az olvasás szeretetére. És mi kell ahhoz, hogy valaki szeressen olvasni? Rengeteg pozitív élmény, amit az olvasás által kapott. Sajnálatos, hogy ez a korosztály kimarad a neki meg-felelő informatív és igényesen szórakoztató sajtóirodalom megismeréséből. Nem találtam a nevelési, kész-ségfejlesztési céloknak megfelelő, igényesen szórakoztató gyermeklapot a hazai gyermeksjátópiacon. Ha megvalósulna egy valódi értékeket közvetítő, sokoldalú magazin, megfelelő reklámozással talán az élre is kerülhetne, lekörözve minden más újságot, és akkor nyugodtak lehetnénk afelől, hogy gyermekeink nem Pókemberekről és óvszerekről fognak álmodni.

Csépe Krisztina

[vissza](#)